

WARTOŚĆ PEDAGOGII BRONISŁAWA MARKIEWICZA W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ PEDAGOGICZNYCH

THE VALUE OF BRONISŁAW MARKIEWICZ'S PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF MODERN PEDAGOGIC CHALLENGES

Andrzej Piotr Łuczyński^{1(A,B,C,D,E,F,G)}

¹Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska
¹The The John Paul II Catholic University of Lublin, Poland

Łuczyński, A, P.(2020), Wartość pedagogii Bronisława Markiewicza w kontekście współczesnych wyzwań pedagogicznych/ The value of Bronisław Markiewicz's pedagogy in the context of modern pedagogic challenges, *Rozprawy Społeczne/Social Dissertations*, 14(4), 64-80. <https://doi.org/10.29316/rs/132416>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 0

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 37

Otrzymano/Submitted:
18.09.2020

Zaakceptowano/Accepted:
14.01.2021

Streszczenie

Artykuł ukazuje podstawowe założenia pedagogii jednego z wybitnych polskich pedagogów przełomu XIX i XX wieku – ks. Bronisława Markiewicza, którego myśl pedagogiczna również dzisiaj nie przestaje fascynować wielu pedagogów, czyniąc z nich mistrzów w dziedzinie wychowania. Tekst wskazuje na oryginalność założeń wychowawczych ks. Markiewicza, która wyraża się w iście nowatorskim sposobie wykorzystania tradycyjnych wartości jakimi są powściągliwość i praca. Autor zwraca również uwagę na potencjalną możliwość wykorzystania pedagogii ks. Markiewicza we współczesnej pracy pedagogicznej, gdyż stanowi ona niezwykle cenne „narzędzie” w procesie kształtowania u młodzieży osobowości dojrzałych i harmonijnych – dobrych chrześcijan i uczciwych obywateli.

Materiał i metody. Analiza materiałów źródłowych i opracowań.

Wyniki. Wskazanie wartości pedagogii B. Markiewicza w odniesieniu do współczesnych potrzeb edukacyjnych.

Wnioski. Potrzeba upowszechniania wśród pedagogów myśli i działalności wychowawczej B. Markiewicza.

Słowa kluczowe: młodzież, praca, wychowanie, powściągliwość, ks. Bronisław Markiewicz

Summary

The article presents the basic assumptions of Rev. Bronisław Markiewicz's pedagogy. Rev. Markiewicz was one of the outstanding Polish educationalists of the turn of the 19th and 20th centuries; his pedagogical thought even today still fascinates many educationalists, making them masters of education. The text points to the unique character of Rev. Markiewicz's pedagogic assumptions that is expressed in a really inventive way of using the traditional values of self-restraint and work. The author also points to the possibility of using Rev. Markiewicz's pedagogy in modern pedagogical work, as it is a remarkably valuable "tool" in the process of shaping mature and harmonious personality in young people – a personality of good Christians and honest citizens.

Material and methods. Analysis of source materials and studies.

Results. Indication of the value of B. Markiewicz's pedagogy in relation to contemporary educational needs.

Conclusions. The need to disseminate among educators the thought and educational activity of B. Markiewicz.

Keywords: young people, work, education, self-restraint, Rev. Bronisław Markiewicz

Adres korespondencyjny: Andrzej Piotr Łuczyński, Katedra Historii Wychowania, Opieki i Pedagogiki Społecznej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950, Lublin, Polska; email: a.luczynski@vp.pl, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6409-3283>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Andrzej Piotr Łuczyński

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Poszukiwanie wartościowych strategii wychowania staje się obecnie ważnym elementem pedagogicznej refleksji, w której chodzi o dobro młodych ludzi, zmagających się niejednokrotnie z marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Dynamicznie zachodzące globalne zmiany społeczne i kulturowe generują potrzebę, a w opinii niektórych wręcz konieczność, opracowania takiej koncepcji integralnego wychowania młodego pokolenia, w której w sposób komplementarny ujęte i połączone zostaną elementy zarówno tradycyjnego jak i nowatorskiego podejścia do wychowania (Gizowski, 2013). Szeroko rozumiane środowiska wychowawcze muszą, zatem wskazać młodym ludziom właściwe drogi, na których mieliby oni możliwość rozwoju swego człowieczeństwa, stając się coraz bardziej odpowiedzialni za siebie i za innych oraz za otaczający ich świat wartości materialnych i duchowych (Nagórny, 2008).

Procesy globalizacyjne generują obecnie całkiem nowy model kultury i społeczeństwa opartego na dążeniu do pełnej autonomii jednostki, prawie swobodnego wyboru oraz pluralizmie norm i wartości. Stwarza to młodym ogromną przestrzeń swobody, która staje się dla nich swoistą enklawą, w której na swój subiektywny sposób próbują oni zrozumieć siebie i otaczającą ich rzeczywistość (Misiak, 1999). Wielu z nich ulega przekonaniu, iż są skazani na egzystencję gdzieś na peryferiach swych ludzkich możliwości, a jednocześnie wewnątrz, wręcz instynktownie, czują, potrzebę zwrócenia się ku ideałom wykraczającym poza ich codzienność, otwierającym im drogę do sukcesu i szczęścia. Budzi to w nich przekonanie, iż zadaniem instytucji i organizacji wychowawczych jest wsparcie ich wysiłków i dowartościowanie tego, co pozytywne w ich życiu, a jednocześnie przeciwdziałanie temu, co dewaluuje w nich najgłębsze pokłady dobra, prawdy i piękna (Spałek, 2005). Potrzeba, zatem dziś pedagogów, którzy byliby zdolni odkrywać twórcze możliwości drżące w istniejących już systemach i metodach pracy wychowawczej i dzięki temu wzbogacać swoją wiedzę i mądrość oraz siłę swego pedagogicznego oddziaływania.

Takim punktem odniesienia w dziedzinie wychowania jest dla współczesnych pedagogów postać Bronisława Markiewicza (1842-1912), duchownego, społecznika i wychowawcy przełomu XIX i XX wieku. Istota jego myśli i działalności pedagogicznej zawarta w haśle „*Powściągliwość i Praca*”, mimo upływu lat pozostaje ciągle aktualna i może stanowić również i dziś inspirację dla szeroko rozumianego środowiska wychowawczego w dziedzinie troski o dobro dziecka. Bronisław Markiewicz urodził się 13 lipca 1842 roku w Pruchniku, na terenie obecnej Archidiecezji Przemyskiej jako szóste z jedenastu dzieci Jana Markiewicza, burmistrza miasta, i Marianny Gryzieckiej. W 1863 roku, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, czując się po-

Introduction

Searching for valuable educational strategies becomes nowadays an important element of pedagogical reflection, in which the good is concerned of young people who often struggle against marginalization and social exclusion. The dynamic social and cultural changes that are occurring generate a need, and in some people's opinion indeed a necessity to work out such a conception of integral education for the young generation, in which elements of both traditional and innovative approach to education will be combined in a complementary way (Gizowski, 2013). Hence broadly understood educational circles have to point proper ways to young people, where they could have the possibility to develop their humanity, becoming more and more responsible for themselves and for others as well as for the surrounding world of material and spiritual values (Nagórny, 2008).

At present globalization processes generate a completely new model of culture and society based on seeking to reach a complete autonomy of an individual, a nearly free choice and pluralism of norms and values. This creates a vast space of freedom for young people that becomes some sort of an enclave, in which in their own subjective way they try to understand themselves and the reality surrounding them (Misiak, 1999). Many of them become convinced that they are doomed to existence somewhere at the peripheries of their human possibilities, and at the same time deep inside, instinctively they feel the need to turn to ideals exceeding their day to day life, ones opening the way to success and happiness for them. This inspires the conviction in them that the task of educational institutions and organizations is to support their efforts and to appreciate what is positive in their lives, and at the same time to counteract those factors that devalue the deepest layers of good, truth and beauty in them (Spałek, 2005). Hence a need is felt today of pedagogues who would be able to discover creating possibilities latent in the existing systems and methods of educational work and owing to this could enrich their knowledge and wisdom as well as the power of their pedagogical impact.

Such a reference point in the field of education for modern pedagogues is the figure of Bronisław Markiewicz (1842-1912), a priest, a social activist and educationist living at the turn of the 19th and 20th centuries. The essence of his thought and pedagogical work contained in the motto “*Self-Constraint and Work*”, despite the passage of time still remains topical and may also today be an inspiration for the broadly understood educational circles in the field of care for the child's good. Bronisław Markiewicz was born on July 13, 1842 in Pruchnik that belonged to the present Przemyśl Archdiocese, as the sixth of the children of Jan Markiewicz, the Mayor of the town, and of Marianna

wołany do kapłaństwa, młody Bronisław wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu. Ukończywszy przewidziane studia, dnia 15 września 1867 roku został wyświęcony na kapłana. Chcąc lepiej przygotować się do pracy z młodzieżą, studiował przez dwa lata pedagogikę, filozofię i historię na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W listopadzie 1885 roku pragnąc całkowicie poświęcić się pracy wychowawczej, udaje się do Turynu, gdzie wstępuje do Towarzystwa św. Franciszka Salezego założonego przez ks. Jana Bosko. Powróciwszy w 1892 roku do Polski inspirowany duchem św. Jana Bosko, oprócz zwyczajnej działalności parafialnej, poświęca się wychowaniu młodzieży biednej i sierocy (Łacki, 2019). Dla niej to otworzył w Miejscu Piastowym Instytut Wychowawczy o nazwie „Towarzystwo Powściągliwość i Praca”, który zapewniał wychowankom pomoc materialną i duchową, przygotowując ich jednocześnie do przyszłego samodzielnego życia poprzez formację zawodową w szkołach działających przy tymże Instytucie. W tym też celu zdecydował się w 1897 roku założyć dwa nowe Zgromadzenia Zakonne oparte na duchowości i statutach opracowanych przez św. Jana Bosko i dostosowanych do specyfiki swego szczególnego charyzmatu, w którym wychowanie młodzieży dokonuje się w niepowtarzalnym stylu, opartym na dialogu, szacunku wobec wychowanka i wartościach chrześcijańskich (Niewęglowski, 2011).

Wychowawczy zamysł Bronisława Markiewicza nie jest w dosłownym tego słowa znaczeniu dziełem o charakterze czysto teoretycznym, ale sprawdzoną praktyką, która może stać się wzorem i natchnieniem dla tych pedagogów, którzy poszukują nowych strategii wychowawczych, ale zakorzenionych w chrześcijańskim systemie wartości. Pedagogia B. Markiewicza staje się coraz wyraźniej źródłem inspiracji, alternatywnym punktem odniesienia dla wielu myślących i kreatywnych nauczycieli, wychowawców i rodziców. Wychowanie, bowiem według jego zamysłu, stwarza ogromne możliwości formacyjne, a sam Markiewicz jako duchowny i pedagog był przekonany, iż troska o dobro dziecka powinna mieć swe źródło zarówno w wartościach ewangelicznych jak i myśli i działalności wybitnych pedagogów minionych czasów (Meissner-Łozińska, 2004).

Trwały związek poszukiwań teoretycznych i działalności praktycznej w dziedzinie wychowania zwykle znajdował swoje głębokie odzwierciedlenie w tradycji i kulturze, które stanowiły pewnego rodzaju gwarancję „ładu” społecznego i wychowawczego. Współcześnie jednak, w dobie gwałtownych przemian społecznych i kulturowych, nastąpiło osłabienie owego związku, umożliwiając powstawanie niekiedy wręcz szkodliwych teorii i działań wychowawczych (Kiereś, 2015). Symptomy kryzysu, jakie możemy obecnie zaobserwować w sferze wychowania, wskazują na osłabienie wewnętrznych sił i zaangażowania wielu nauczycieli i wycho-

nee Gryziecka. In 1863, after he passed the maturity exam, feeling a vocation to the priesthood, young Bronisław entered the Przemyśl Seminary. Having graduated from it he was ordained a priest on September 15, 1867. As he wanted to be better prepared for work with young people for two years he studied pedagogy, philosophy and history at the Jan Kazimierz University in Lvov and in the Jagiellonian University in Krakow. In November 1885, wanting to focus on educational work, he went to Turin, where he joined the Society of St Francis de Sales founded by Saint John Bosco. Having returned to Poland in 1892, inspired by the spirit of Saint John Bosco, apart from the usual work at the parish he committed himself to educating poor and orphaned young people (Łacki, 2019). It was for them that he founded the Educational Institute named “Self-Restraint and Work Association” in Miejsce Piastowe. The Institute secured financial and spiritual aid for its pupils, at the same time preparing them for their future independent life by teaching them jobs at schools affiliated to the Institute. Also to this purpose in 1897 he decided to found two new religious congregations based on the spirituality and statutes worked out by St John Bosco and adjusted to his specific charisma, in which educating young people has a unique style based on dialogue, respect for the young person, and on Christian values (Niewęglowski, 2011).

Bronisław Markiewicz's educational concept is not literally a work of purely theoretical character, but it is a proven practice that may become a model and inspiration for those pedagogues who search for new educational strategies that are rooted in the Christian system of values. B. Markiewicz's pedagogy ever more clearly becomes a source of inspiration, an alternative reference point for many thinking and creative teachers, educationists and parents. It is so because according to his idea education creates great possibilities of formation, and Markiewicz himself, as a clergyman and educator, was convinced that the care for the welfare of the child should have its source both in Gospel values the thought and work of outstanding pedagogues of past times (Meissner-Łozińska, 2004).

This shows that the constant connection between theoretical research and practical work in the field of education usually found its profound reflection in tradition and culture that were a certain kind of social and educational “order”. However, in modern times, at the age of rapid social and cultural changes, the connection has been undermined, which has made it possible to propose educational theories and actions that are sometimes indeed detrimental (Kiereś, 2015). Symptoms of the crisis that may be seen nowadays in the sphere of education show that many teachers' and educators' inner powers and commitment become weaker, and that in the young generation attitudes appear that are characterized by egoism and lack of responsibility. Many

wawców oraz budzenie się w młodym pokoleniu postaw nacechowanych egoizmem i brakiem odpowiedzialności. Wielu pedagogów zмага się dziś, zatem z poważnym problemem zachowania właściwych proporcji między autonomią jako przynależącej się młodemu człowiekowi, a stawianymi mu wymaganiami i obowiązkami, które powinien respektować w imię własnego i społecznego dobra (Gizowski, Knyżewski, 2017). Prowadzi to niekiedy do zaniku tzw. władzy wychowawczej i dystansowania się pedagogów ze stawiania swym podopiecznym jasnych wymagań wychowawczych, często postrzeganych jako uzurpacja władzy nad wychowankiem (Daszykowska, 2010). Postępująca, zatem emancypacja młodzieży spod władzy i autorytetu rodziców i wychowawców, prowadzi często do zwalniania się środowisk wychowawczych z odpowiedzialności za jakość oddziaływań wychowawczych i zaniku wystarczającej troski o losy młodego pokolenia.

Zmiany zachodzące w obszarze współczesnych oddziaływań wychowawczych i edukacyjnych powinny znaleźć swe pozytywne odzwierciedlenie w życiu młodych ludzi, którzy dzięki nim będą zdolni do podjęcia i wypełnienia swych życiowych obowiązków. Nie ulega wątpliwości, że jakość życia współczesnej młodzieży pozostaje w nierozwalnym związku z wychowaniem, którego podstawę stanowi konstruktywny system wartości i norm moralnych. Wychowanie, bowiem w swej istocie domaga się odwoływania do świata wartości, które zapobiegają jego zubożeniu, a jednocześnie pozwalają odkrywać młodym sens swej ludzkiej egzystencji (Maj, 2016). W dobie przemian cywilizacyjnych oraz dominacji w życiu młodych ludzi nowych technologii komunikacyjnych, wychowawcom potrzeba tej wewnętrznej siły autorytetu, której wzór można odnaleźć w osobie B. Markiewicza, nieustraszonego bojownika o dobro dzieci i młodzieży. Pedagog, bowiem, który zyska zaufanie młodych ludzi, zyska również możliwość stawiania młodym wysokich wymagań społecznych i moralnych, mobilizując ich do wytrwałej pracy samowychowawczej (Rewera, 2010). Wśród jednak pedagogów muszą stać się wiarygodni w swej profesji, aby skutecznie nieść pomoc i wsparcie młodzieży w chwili, gdy potrzebuje ona przewodnika, aby wybrać i zdecydować jak żyć. Przed współczesnym środowiskiem pedagogicznym staje dziś poważne zadanie zaszczepienia młodemu pokoleniu wiary oraz otwarcia go na możliwości współczesnej kultury. Od tego, bowiem zależeć będzie, czy młodzież potrafi zachować i wzbogacić wartości i ideały, tak jej bliskie w okresie intensywnego rozwoju, jakim jest młodość (Łuczyński, 2018). Dlatego warto przeanalizować możliwości jakie tkwią w myśli i działalności pedagogicznej Bronisława Markiewicza i wskazać je współczesnym pedagogom. Niezmiernie ważna wydaje się, bowiem każda refleksja pozwalająca wychowawcom na nowo odkrywać i lepiej zrozumieć właściwy zakres ich odpowiedzialności za młode pokolenie oraz źródło, i sposoby budowania i podtrzymywania ich autorytetu w życiu młodego pokolenia.

pedagogues today struggle against the serious problem of maintaining due proportions between autonomy that a young man deserves on the one hand, and requirements and duties he should respect in the name of his own and of social good on the other (Gizowski, Knyżewski, 2017). This sometimes leads to disappearance of educational authority and to teachers refraining from setting their pupils clear educational requirements, for these are often perceived as usurpation of power over the pupil (Daszykowska, 2010). So the progressing emancipation of young people from their parents' and teachers' power often makes educational circles feel free from responsibility for the quality of their educational work and it effects disappearance of sufficient care for the future of the young generation.

Changes occurring in the field of modern educational work should find their positive reflection in the life of young people who, owing to them, will be able to undertake and fulfill the duties waiting for them in their life. Hence it is beyond doubt that the quality of life of modern young people is closely connected with education whose foundation is a constructive system of values and moral norms. This is because education in its essence requires referring to the world of values that prevent its impoverishment, and that at the same time allow young people to discover the meaning of their human existence (Maj, 2016). At the age of civilization changes and of domination of new communication technology in the life of young people, educators need this inner power of authority whose model may be found in the person of B. Markiewicz, an indefatigable fighter for children's and young people's good. A teacher who gains young people's trust, also gains the possibility to set high social demands to them, mobilizing them to take up persistent self-educational work (Rewera, 2010). First, however, teachers have to become credible in their profession in order to efficiently give aid and support to young people at the moment when they need a guide in order to make their choices and to decide how to live. The modern pedagogical circles face the serious task of inculcating faith in the young generation and of opening young people to the possibilities of modern culture. The question if these young people can maintain and enrich the values and ideals that are so close to them in the period of intensive growth that young age is, will depend on it (Łuczyński, 2018). This is why the possibilities present in Bronisław Markiewicz's pedagogical work are worth careful analysis and show them to contemporary educators. Any reflection that allows teachers to discover anew and to understand better the proper range of their responsibility for the young generation as well as to understand the source, ways of building and maintaining their authority in the life of the young generation, seems vitally important.

Pedagog wobec złożonej rzeczywistości wychowawczej

Środowisko życia jest zwykle dla młodego człowieka źródłem zewnętrznych bodźców rozwojowych, wywołujących określone zmiany w jego osobowości i może sprzyjać jego pomyślnemu rozwojowi bądź go utrudniać (Lalak, Pilch, 1999). Młodzi, bowiem rozwijając swój potencjał osobowy w określonym środowisku wychowawczym i dążąc do zaspokojenia swoich potrzeb, najczęściej odczuwa również pragnienie potwierdzenia własnej wartości oraz nieodpartą potrzebę wolności często wzmacnianą przez nasilające się procesy globalizacji (Łuczyński, 2018). Młodych dążących do zmiany pewnego społecznego status quo najczęściej cechuje osobowość kreatywna, a zarazem odwaga w kwestionowaniu ustalonego porządku społecznego. W przekonaniu młodego pokolenia zmiany zachodzące obecnie w przestrzeni społecznej są, więc „wyrazem zderzenia zjawisk homogenizacji i uniwersalizacji ze zjawiskami indywidualizacji i różnicowania” (Melosik, 2007, s. 13). Jednym ze skutków tak rozumianych przemian jest narastający w życiu młodzieży kryzys wartości, które do niedawna stanowiły podstawę procesu wychowania i edukacji młodego pokolenia, a które odchodząc w zapomnienie, pozostawiają po sobie duchową pustkę. Dla współczesnych pedagogów ów stan swoistej „anomalii społecznej” oraz zagubienie wielu młodych ludzi w świecie wartości, stanowi poważne wyzwanie wychowawcze i edukacyjne (Gizowski, Knyżewski, 2017). W związku z tym muszą oni podjąć trud wytyczenia nowych szlaków, na których młodzi będą mieli szansę zdobycia tzw. pewności kulturowej, która pozwala im działać w przestrzeni życia społecznego w sposób odpowiedzialny, z możliwością odwołania się do tradycyjnych wartości i zasad społecznych czy moralnych.

Pedagodzy świadomi swych celów i zadań, jakie mają do zrealizowania, nie powinni tak łatwo rezygnować z sięgania do istniejących już twórczych i wartościowych rozwiązań w dziedzinie wychowania i socjalizacji młodego pokolenia. Rezygnacja w tym przypadku oznaczałaby, bowiem pozbawienie ogromnej rzeszy dzieci i młodzieży wychowania opartego na trwałych wartościach ludzkich i nadprzyrodzonych, a jednocześnie „zażyłości”, wynikającej z naturalnych więzi, jakie rodzą się między wychowawcą a wychowankiem, a których źródłem jest wzajemna akceptacja, szacunek i zaufanie. Bezsprzecznie, młode pokolenie potrzebuje wzoru, z którego mogłoby czerpać naukę oraz ochronę przed zagrożeniami, którym samo nie jest w stanie się przeciwstawić (Dominian, 1988). Obecność, zatem w życiu młodych godnych zaufania wychowawców dostarcza im wzorów wartych naśladowania i nie skazuje ich tym samym na odkrywanie prawd dawno już odkrytych. Współczesnym wychowawcom, nauczycielom i rodzicom z trudem przychodzi nieraz zrozumienie sposób myślenia i postrzegania

A pedagogue in the face of the complex educational reality

For a man, and especially for a young one, the living environment is a source of outer development stimuli that induce defined changes in their personalities and it may favor their favorable development or it may hamper it (Lalak, Pilch, 1999). This is because young people, who develop their personal potential in a definite educational environment and strive for satisfying their needs, most often also feel the desire to confirm their own value and a compelling need of freedom, often intensified by the globalization processes that are becoming more and more rapid (Łuczyński, 2018). The young who strive for a change of a certain social status quo are most often characterized by a creative personality, and also by courage in challenging the existing social order. So members of the young generation are convinced that the changes occurring in the social space nowadays are “an expression of a clash of homogenization and universalisation phenomena with phenomena of individualization and differentiation” (Melosik, 2007, p. 13). One of the results of changes understood in this way is a crisis of values that is aggravating in the life of young people – values that until recently were the foundation of the education process, and which, sent into oblivion, leave a spiritual void in their place. For modern teachers this state of a peculiar “social anomie” and the fact that many young people feel lost in the world of values, is a serious educational challenge (Gizowski, Knyżewski, 2017). Hence they should undertake the task of beating new paths, on which the young will have a chance of acquiring the so-called cultural confidence that will allow them to act in the social living space responsibly, with the possibility of referring to traditional values and social or moral rules.

Teachers who are conscious of their aims and tasks they are supposed to perform should not easily give up reaching out for the existing creative and valuable solutions in the field of education and socialization of the young generation. Giving up in this case would mean depraving a multitude of children and young people of education based on lasting human and supernatural values, and at the same time of “intimacy” resulting from natural bonds that are formed between the teacher and his pupil, and whose source is born from mutual acceptance, respect and trust. Undoubtedly the young generation needs a model from which they could learn lessons and protection from threats they cannot defy (Dominian, 1988). Hence presence of trustworthy teachers in the life of young people gives them models that are worthy of following and does not doom them to discovering truths that were discovered a long time ago. Modern educators, teachers and parents often find it difficult to understand the way, in which today’s young people think and perceive the reality. It seems to them

rzeczywistości przez dzisiejszą młodzież. Wydaje się im, że młodzi ludzie postrzegają świat powierzchownie, fascynuje ich codzienność, a to, co dla nich ważne, dla dorosłych wydaje się banalne; w oczach dorosłych pozbawieni są głębi i nie potrafią dostrzec istoty rzeczy. Jednak spojrzenie na młodego człowieka żyjącego w określonych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych z perspektywy jego rozwoju pozwala nam dostrzec jego ogromny wysiłek w poszukiwaniu i gromadzeniu nowych doświadczeń, które posłużą mu w przygotowaniu do dorosłego życia. W tej twórczej pracy nad sobą młodzież musi doświadczyć ze strony dorosłych głębokiej, szczerzej i trwałej akceptacji (Łuczyński, 2018). Jak stwierdza André Very dopiero to tworzy klimat niezbędny do prawidłowego rozwoju ich osobowości, a w przyszłości daje im możliwość pełnego włączenia się w życie społeczne (Very, 1988). Młodzież traktowana przez środowisko wychowawcze poważnie, doceniana i szanowana, znajduje w takiej akceptacji jeden z podstawowych warunków określających i potwierdzających godność osoby ludzkiej.

Nader często zdarza się, bowiem, że młodzi ludzie, akcentując swoją potrzebę niezależności, kreują jednocześnie własny subiektywny model rozwoju, uznając niejako, że środowisko wychowawcze staje się miejscem, w którym należy się jak najszybciej wyzwolić. Nierzadko skutkiem takiej postawy bywa brak wszechstronnej i twórczej komunikacji na linii wychowanek - wychowawca, a także odrzucenie przez młode pokolenie wszelkich wychowawczych autorytetów oraz akcentowanie w życiu społecznym własnej wygody i przyjemności (Łuczyński, 2010). Taki styl odniesień wychowawczych u młodzieży wyrasta często z nowej, indywidualistycznej mentalności społecznej, która w swej istocie znacznie różni się od tej tradycyjnej, opartej na wyważonej proporcji między zależnością i autonomią wychowanek. Stan ten komplikuje jeszcze bardziej typowa dla ponowoczesności wielość systemów wartości oraz stylów życia powodująca u wielu współczesnych pedagogów ogólne poczucie zagubienia, niepewności i bezradności, co niewątpliwie stwarza pewne zagrożenia dla procesu budowania konstruktywnych (interpersonalnych) relacji między wychowawcą a wychowankiem (Daszykowska, 2010). Jednym z bardziej charakterystycznych zjawisk spotykanych w środowiskach wychowawczych doby ponowoczesności jest niejasność wymagań stawianych wychowankom, czego widocznym znakiem jest pewne niezrozumienie przez młodych zadań, które powinni w sposób odpowiedzialny podjąć w życiu osobistym i społecznym.

Odpowiedzialni wychowawcy, ciesząc się zaufaniem swoich podopiecznych stają się inspiratorami zaistnienia i rozwoju u dzieci i młodzieży mechanizmów naśladownictwa, identyfikacji i modelowania. To pedagodzy będący dla swoich podopiecznych autorytetem przez swoją obecność

that the young perceive the world in a superficial way, that they are fascinated by everyday life, and what is important for them seems banal for adults; in the adults' eyes they are deprived of the depth and they cannot notice the essence of things. However, a look at a young man living in definite social-cultural conditions taken from the point of view of his development allows one to notice his great effort in searching for and collecting new experiences that will help him prepare for his adult life. In this creative work on themselves young people have to experience deep, honest and lasting acceptance from the adults (Łuczyński, 2018). As André Very states, only this forms the right climate indispensable for a proper development of their personalities, and in the future it will enable them to fully join social life (Very, 1988). Young people treated seriously, appreciated and respected by the educational circles, find in such acceptance one of the basic conditions defining and confirming the dignity of the human person.

This is so because it happens very often that young people stressing their need of independence at the same time create their own subjective model of development, as if taking for granted that the educational circle is a place from which they should free themselves as soon as possible. The effects of such an attitude most often are manifested in lack of comprehensive and creative communication between the pupil and the teacher, and in a further perspective they lead to young people rejecting all educational authorities and stressing their own comfort and pleasure in social life (Łuczyński, 2010). Such a style of educational references in young people often arises from a new, individualistic social mentality, which in essence differs significantly from the traditional one, based on a balanced proportion between dependence and the autonomy of the pupil. This state of things is made even more complicated by the multiplicity of systems of values and lifestyles that is typical of postmodernism; in many modern teachers the multiplicity has the effect of a general feeling of being lost, uncertain and helpless, which undoubtedly poses certain threats to the process of building constructive (interpersonal) relations between the teacher and the pupil (Daszykowska, 2010). One of the most characteristic phenomena encountered in educational circles of the postmodernist age is the vagueness of the requirements set to pupils that is manifested in the fact that young people do not understand the tasks they should responsibly undertake in their personal and social life.

Responsible teachers enjoying their pupils' trust become initiators of the mechanism of imitation, identification and modeling that originates and develops in children and young people. Teachers who are authorities for their pupils through the very presence in their lives supply them with proper patterns, which makes the children and young people start imitating them, and then they identify

w ich życiu dostarczają im właściwych wzorów, co sprawia, że dzieci i młodzież zaczynają ich naśladować, a następnie identyfikują się z nimi i chcą być tacy, jak oni, równie twórczy i odpowiedzialni w życiu i działaniu. Przy czym nie chodzi tu tylko o obecność fizyczną, ale przede wszystkim o rzeczywiste i odpowiedzialne zaangażowanie wychowawcze w sprawy i problemy wychowanka. Ma to decydujący wpływ na jakość więzi łączącej wychowawcę i wychowanka, w której należy upatrywać podstaw wychowawczego sukcesu pracy pedagoga (Łuczyński, 2018). Młody człowiek naśladowując zachowanie opiekunów i wychowawców, z którymi jest emocjonalnie i uczuciowo związany przejmuje ich styl bycia, wartości i sposób zachowania. Identyfikacja ze środowiskiem wychowawczym o dużym autorytecie moralnym ułatwia mu, zatem trwałe i głębokie przyswajanie norm oraz zasad odpowiedzialnego postępowania, tak, aby z czasem również w jego świadomości mogły się zrodzić świadome i odpowiedzialne wybory i decyzje (Łuczyński, 2018). Identyfikacja młodzieży z jej wychowawcami na mocy wzajemnego zaufania powoduje, więc, że środowisko wychowawcze staje się dla niej znaczącą grupą odniesienia, czyli grupą, z którą jest ona mocno związana, której normy, zachowania i opinie uznaje za ważne, a z czasem przyjmuje za swoje.

Młodzi ludzie muszą mieć, zatem poczucie, że są akceptowani przez dorosłych, zarówno jako jednostki, ale również jako członkowie szerszych zbiorowości społecznych. Świat dorosłych, bowiem w wielu przypadkach nie chce, bądź też nie umie w sposób należyty zapewnić młodzieży poczucia właściwej akceptacji. Dla młodego człowieka oznacza to, że albo bywa jawnie odtrącany, albo akceptowany tylko wtedy, kiedy spełnia pewne warunki, arbitralnie ustalone przez dorosłego. Autentyczne zaś i pełne troski pochylenie się nad problemami młodego człowieka sprawia, że zyskuje on poczucie pewności siebie, własnej wartości, siły, a także poczucie, że jest pożyteczny i potrzebny na świecie. Taki młody człowiek ma ochotę i energię by działać, nawiązywać kontakty, pokonywać przeszkody i niepowodzenia. Jego pomyślny rozwój, prowadzi do wystąpienia u niego potrzeby samorealizacji, wyrażającej się pragnieniem stawania się coraz bardziej dojrzałym moralnie i społecznie (Czeredrecka, 1988). Wielu, zatem młodych ludzi podejmuje trud poszukiwania i poznania prawdy o sobie i rzeczywistości, w której żyje mimo wszechobecnego wizji relatywizmu i wielości poglądów. W realizacji tego trudnego zadania młodzi oczekują pomocy przede wszystkim ze strony rodziny, szkoły i wspólnot religijnych. Jednym z podstawowych zadań tych instytucji jest towarzyszenie młodemu człowiekowi na drodze integralnego rozwoju oraz wspieranie go w urzeczywistnianiu wartości.

Dla rodziny oznacza to, że dla młodych powinna być stabilną i pełną strukturą społeczną, zbudowaną na fundamencie miłości, w której panują głębokie więzi rodzinne, gdzie dzieci czują się kochane,

with them and want to be like them – equally creative and responsible in their life and in their actions. And it is not just their physical presence that matters, but first of all real and responsible commitment to solving the pupil's educational issues and problems. This has a decisive effect on the quality of the bond connecting the teacher and the pupil, in which the foundation should be seen of the educational success of the teacher's work (Łuczyński, 2018). Imitating the behavior of the tutors and teachers with whom he is bound emotionally, a young man adopts their way of being, their values and behavior. Identification with an educational circle with great moral authority makes it easier for him to constantly and deeply assimilate norms and rules of responsible conduct, so that with time also in his mind conscious and responsible choices and decisions can be made (Łuczyński, 2018). Hence identification of young people with their teachers on the basis of mutual trust causes that the educational environment becomes a significant reference group for them, that is a group with which they are closely bound, whose norms, behaviors and opinions they consider important, and with time they accept them as their own.

Hence young people have to have the feeling that they are accepted by the adults, both as individuals and as members of broader social groups. In many cases the world of the adults does not want, or cannot ensure young people the feeling of proper acceptance in the right way. For a young man this means that he is either openly spurned, or accepted only when he meets certain conditions, arbitrarily imposed by an adult. On the other hand genuine and careful attention given to a young man's problems makes him gain self-confidence, a sense of his value, power, as well as a sense of being useful and necessary in the world. Such a young man feels like acting and has the power to do it, to establish contacts, to overcome obstacles and get over failures. His successful development leads to the occurrence of the need of personal fulfillment that is expressed by the desire to become ever more mature – morally and socially (Czeredrecka, 1988). So many young people make an effort of searching for the truth about themselves and the reality they live in, despite the omnipresent visions of relativism and the multitude of views. In carrying out this difficult task the young expect aid first of all from the family, school and religious communities. One of the basic tasks these institutions have is to accompany a young man on his way of integral development and to support him in implementing values.

For the family this means that it should be a steady and complete social structure for the young, one built on the foundation of love, where profound family bonds are present, where the children feel they are loved, and the parents are respected by the children; and all problems are solved in the spirit of respect for the dignity of all the members of the

a rodzice są szanowani przez dzieci, zaś wszelkie problemy rozwiązuje się w duchu poszanowania godności wszystkich członków rodziny (Adamski, 1999). Podobnie i okres edukacji szkolnej powinien stać się dla dzieci i młodzieży intensywnym czasem poznawania prawdy, dobra i piękna, które z pomocą pedagogów powinni nauczyć się rozumieć, przyjmować i urzeczywistniać w swoim życiu (Wolny, 2007). Innymi słowy nauczyciele i wychowawcy „swymi kompetencjami powinni zapewnić uczniom pomoc w poznaniu świata, swym autorytetem i prawością – odwagą w dążeniu do ideałów, swym zaangażowaniem i entuzjazmem – motywację i pomoc w pracy nad sobą (...), jako świadkowie wiary, mogą i powinni wspomagać rozwój religijny wychowanków” (Olbrycht, 2007, s. 95). W tym miejscu należy podkreślić, iż dobrze uformowani religijnie młodzi ludzie, posiadają nie tylko wiedzę religijną, ale także głęboko zinterioryzowane wartości duchowe i zasady życia moralnego, tak bardzo potrzebne w przestrzeni życia społecznego. Pragnieniem młodzieży jest, bowiem zawsze doświadczenie osobistego przeżycia sacrum. Wychowawcza działalność wspólnot religijnych powinna być, zatem ukierunkowana na wewnętrzne ubogacenie młodzieży, które pozwoliłoby jej odkryć prawdę o sobie, „kim jestem” i „dokąd zmierzam” (Marek, 2012). Można, zatem powiedzieć, że „religia” jako ważny element życia społecznego w odniesieniu do młodego pokolenia powinna ochronić je od częściowego lub całkowitego wyobcowania z rodzimej kultury i moralności (Spałek, 2005).

Nie ulega wątpliwości, że młodzi ludzie żyjący w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości stają się dla swych pedagogów swoistym wyzwaniem. To powiększa tradycyjny zakres obowiązków wychowawców, którzy nie tylko muszą pomóc osiągnąć młodym pełny rozwój fizyczny, umysłowy i duchowy, ale muszą odkryć w nich nowy podmiot wychowania, obdarzony inną niż ich własna umysłowością i wrażliwością.

Wychowanie w duchu ks. Bronisława Markiewicza

Podjęmając się analizy życia i twórczości jakiegoś wybitnego pedagoga poszukujemy z reguły w jego spuściźnie jakichś pryncypiów, założeń systemowych czy kluczowych pojęć, które precyzowałyby i streszczały całokształt jego wizji wychowawczej. Bronisław Markiewicz budując w oparciu o swe ludzkie i kapłańskie doświadczenie system wychowania oparty na powściągliwości i pracy, wprost intuicyjnie wyczuł, że należy stworzyć system wychowania integralnego, poprzez który młody człowiek otrzyma pomoc zarówno w rozwoju czysto naturalnym, ale i nadprzyrodzonym (religijnym) (Markiewicz, 1912). Jako doświadczony pedagog znający realia życia swoich podopiecznych, Markiewicz szukał możliwości zaradzenia ich potrzebom materialnym, społecznym i religijnym. W tym kierunku zmierzała

family (Adamski, 1999). Similarly, the time of school education should be an intensive time of finding out about truth, good and beauty for the children who, with the help of teachers, should learn to understand, accept and implement these values in their lives (Wolny, 2007). In other words, teachers and tutors “with their competence should make sure that they aid their pupils in learning about the world, with their authority and integrity – that they promote courage in striving for ideals, with their commitment – that they motivate and aid the pupils in work on themselves (...), as witnesses of faith they can, and they should support the pupils’ religious development” (Olbrycht, 2007, p. 95). Here it should be stressed that young people who are religiously well formed have not only religious knowledge, but also deeply accepted spiritual values and rules of moral life that are so much needed in the space of social life, as it is always young people’s desire to personally experience the sacred. Educational work of religious communities should be directed then at the inner enrichment of young people, which could allow them to discover the truth about themselves, “who I am” and “where I go to” (Marek, 2012). Hence it may be said that “religion” as an important element of social life with respect to the young generation should protect them from partial or complete alienation from the indigenous culture and morality (Spałek, 2005).

Doubtless young people living in a dynamically changing reality become a peculiar challenge for their teachers. This increases the traditional scope of teachers’ duties, as they not only have to help the young to reach full physical, mental and spiritual development, but they also discover a new subject of education in them, one that is endowed with a mentality and sensibility different from their own.

Education in the spirit of Rev. Bronisław Markiewicz

When we undertake analysis of the life and output of an eminent pedagogue as a rule we look for some principles in his work, some systemic assumptions or key notions that could specify and summarize the whole of his educational vision. Bronisław Markiewicz, basing on his man’s and priest’s experience, built an educational system founded on self-restraint and work, intuitively felt that a system of integral education must be built, through which a young man will be aided both in his purely natural development, and in the supernatural (religious) one (Markiewicz, 1912). As an experienced pedagogue who knew the realities of his pupils’ life, Markiewicz searched for a possibility of satisfying their material, social and religious needs. All his educational work was

cała jego działalność wychowawcza. Dostrzegał niebezpieczeństwo jakie tkwiło w ówczesnych, często niekorzystnych uwarunkowaniach, ekonomicznych i społecznych, a na jakie narażona była ówczesna młodzież (Markiewicz, 1911). W swej działalności wychowawczej zawsze podkreślał konieczność integralnego wychowania młodego człowieka, a więc troskę o dojrzałość fizyczną, wykształcenie zawodowe, wyrobienie obywatelskie i moralno-religijne. Jako kapłan miał niejednokrotnie okazję zetknąć się z trudnym położeniem młodych ludzi, którzy niekiedy pozbawieni rodziny, wśród pracy i trudu, zmuszeni byli zarabiać osobiście na „chleb codzienny”, widząc ich biedę i niedolę zrozumiał, że musi przyjść im z pomocą (Majka, 2012). W tym kontekście rozumiałe stają się zabiegi i wysiłki Markiewicza, który podejmował szereg inicjatyw społecznych i duszpasterskich, by przyciągnąć do siebie nieszczęśliwych, potrzebujących chleba i serca młodych ludzi. Wiedział jednak, że jego pomoc będzie skuteczna pod warunkiem, że młodzież zmieni swoje nastawienie wewnętrzne. W tym celu ukazywał im głębokie wartości tkwiące w religii, a przez edukację przygotowywał ją do podjęcia obowiązków dorosłego człowieka. W swoich zakładach dla biednej i opuszczonej młodzieży stworzył przyjazne środowisko wychowawcze, gdzie młody człowiek mógł się uczyć, pracować i radośnie spędzać czas wolny (Meissner-Łozińska, 2004). Ta ogromna troska Markiewicza o właściwe wychowanie młodzieży płynęła z chrześcijańskiej miłości do człowieka, ale również miała swe głębokie zakorzenienie w jego pedagogicznych i patriotycznych przekonaniach. Był przekonany, że wychowanie jest sprawą najważniejszą zarówno dla dobra młodych ludzi, jak i dla odrodzenia zniewolonej przez zaborców Ojczyzny. Wyrażał przekonanie, że „jeżeli każdy powiat znajdzie sposób uzdrowienia swoich najwięcej opieki potrzebujących członków, jakimi są wydziedziczone, opuszczone dzieci, to otrzymawszy wychowanie i fachowe wykształcenie, będą one stanowiły w przyszłości cenny materiał do podniesienia wszystkich dziedzin życia religijnego, narodowego i ekonomicznego w powiecie, a tym samym naród nasz rozwiąże jedno z najtrudniejszych zagadnień socjalnych doby obecnej” (Markiewicz, 2011, s. 228). Naturalną siłą działania wychowawczego i społecznego Bronisława Markiewicza był, zatem jego duży potencjał intelektualny i duchowy (mistyczny), była to osobowość otwarta, mocna, zdecydowana, autonomiczna i zanurzona w życiu społecznym, w którym przyszło mu żyć i działać. Dla swoich podopiecznych był gotowy do wszelkich wyrzeczeń i poświęceń, umiał pracować bez wytchnienia; w wychowaniu cenił przyjaźń i przywiązanie do drugiej osoby, jego sposób bycia był otwarty, szczerzy i łatwy do odwzajemnienia (Majka, 2012).

Bronisław Markiewicz jako kapłan i pedagog podjął pracę wychowawczą nad zaniedbaną społecznie i religijnie młodzieżą polską w zaborze austriackim. Jako znany i ceniony kaznodzieja bywał w różnych zakątkach zniewolonej Ojczyzny, gdzie miał okazję

directed to this aim. He perceived the threat that was posed by the often unfavorable economic and social conditions of that time to which young people were exposed (Markiewicz, 1911). In his educational work he always stressed the necessity of integral education for a young man, that is of care for his physical maturity, professional education, civic and moral-religious attitude. As a priest he had a lot of opportunities of encountering young people's grave situation; they often did not have a family, by work and hardship were forced to earn their "everyday bread". Seeing their poverty and misery he understood that he had to come to the assistance of the youths (Majka, 2012). In this context Markiewicz's activities and efforts are easily understood; he undertook numerous social and pastoral initiatives in order to draw unhappy young people who were in need of bread and somebody's heart. He knew, however, that his help would be efficient on condition that the young people would change their inner attitude. To this end he showed them the profound values inherent in religion, and through education he prepared them to undertake the duties of an adult man. In his educational institutions designed for poor and abandoned young people he created a friendly educational environment where a young man could study, work and joyfully spend his spare time (Meissner-Łozińska, 2004). Markiewicz's great care for proper education of young people stemmed from the Christian love of man, but also had its roots in his pedagogical and patriotic convictions. He was sure that education is the most important thing both for the good of young people, and for the revival of Homeland enslaved by the partitioners.

He was convinced that „if each poviats finds a way to heal its most needy members, such as disinherited, abandoned children, then, having received an upbringing and professional education, they will be a valuable material in the future to raise all areas of religious, national and economic life in the poviats, and thus our nation will solve one of the most difficult social problems of the present day „(Markiewicz, 2011, p. 228). Markiewicz's great intellectual and spiritual (mystical) potential was the natural power of his educational and social work; he had an open, strong, determined, autonomous personality, submerged in social life, in which he happened to live and act. He was ready to make all kinds of sacrifices and renunciations for the sake of his pupils; he could work tirelessly; in education he valued friendship and attachment to another person; his way of being was open, earnest and easy to reciprocate (Majka, 2012).

As a priest and a pedagogue Bronisław Markiewicz started educational work on socially and religiously neglected Polish youths in the Austrian Partition. As a well-known and appreciated preacher he visited many places in the enslaved Homeland, where he had an opportunity to form an opinion about the material and moral situation of young people living

wyrobić sobie pogląd na sytuację materialną i moralną żyjącej tam młodzieży. Zobaczył wielką liczbę młodych ludzi w różnym wieku, którzy często osieroceni cierpieli z powodu biedy i braku zajęcia, wąsając się po okolicznych wioskach i miasteczkach, przeklinając i dopuszczając się niegodziwych czynów. Niejednokrotnie stwierdzał, że „rodzice nie mogą wyżywić swoich dzieci; nie mogą posyłać ich do szkoły; nie mogą roztoczyć nad nimi opieki, zmuszeni do całodziennej pracy (...). Dzieci błakają się bez opieki, wpadają w złe towarzystwa, głód budzi w nich niedobre instynkty i popycha na drogę, która wiedzie do aresztu policyjnego, a stąd nieraz dalej...” (Markiewicz, 1911, s. 54-55). Wiedział, że wielu z nich wcześniej czy później trafi do więzień, gdzie ulegnie dalszej demoralizacji, a ich powrót do uczciwego życia społecznego stanie się dla nich prawie niemożliwy. Miał, bowiem świadomość, iż warunki panujące w ówczesnych więzieniach pogłębiały tylko niedolę młodocianych więźniów, stłoczonych w ciasnych i wilgotnych celach (Majka, 2012). Przed oczami Markiewicza pojawił się, zatem obraz młodzieży zagubionej i pozbawionej środków do życia; młodzieży w poważnym niebezpieczeństwie, młodzieży stojącej na krawędzi przepaści. Poprawa losu młodych ludzi z galicyjskich miasteczek i wsi stała się dla niego prawdziwym wyznawaniem, który pochłaniał go całkowicie. Myślał o tym, jak ratować zagubioną młodzież. Jego zainteresowania pedagogiczne kierowały się przede wszystkim ku wychowawczemu oddziaływaniu na ową młodzież, którą sam nazywał „biedną i opuszczoną”, a która wywodziła się z najbiedniejszych warstw społeczeństwa (Meissner-Łozińska, 2004). Sekret, dzięki któremu jego działalność wychowawcza przynosiła tak wielkie owoce, polegał na tym, iż pobodnie jak Jan Bosko, pragnął uformować młodego człowieka na uczciwego obywatela, godnego syna ziemi ojczystej i dobrego chrześcijanina, w pełni odpowiedzialnego za swoje życie moralne i duchowe (Markiewicz, 1912).

Studia pedagogiczne oraz doświadczenie pracy wychowawczej u boku ks. Jana Bosko zrodziły u Bronisława Markiewicza mocne przekonanie, aby uczynić wszystko, by nie dopuścić do sytuacji, w której pomoc młodym ludziom zagrożonym demoralizacją i wykluczeniem społecznym stanie się niemożliwa. Pragnął on jak najwcześniej dotrzeć do zagubionej młodzieży i zwrócić ją w kierunku dobra. Popierany przez ludzi rozumiejących jego zamysły wychowawcze zaczął organizować tzw. zakład wychowawczy, gdzie zbierał bezdomną młodzież, wychowywał ją, kształcił, uczył rzemiosła i sztuki życia (Markiewicz, 1911). W jego przekonaniu, bowiem autentyczna działalność wychowawcza i edukacyjna domaga się czynnego współdziałania młodych ludzi, którzy poprzez pracę i życie „powściągliwe”, czyli pełne umiaru, pokory i uczciwości potrafią rozwinąć swój potencjał osobowy i wyrobić sobie właściwy stosunek do otaczającego ich świata. Charakterystyczne i bardzo wymowne stają się tu jego relacje z wychowankami, oparte na wzajemnym zaufaniu i rodzinnej

there. He saw a great number of youths of various ages who, often orphaned, suffered poverty and unemployment, loitered in nearby villages and towns, swearing and performing wicked deeds. He repeatedly stated that „parents cannot feed their children; they cannot send them to school; they cannot take care of them, forced to work all day (...). Children wander unattended, fall into bad companies, hunger awakens their bad instincts and pushes them on the road that leads to the police custody, and from there on more ...” (Markiewicz, 1911, pp. 54-55). He knew that sooner or later many of them would get to prison where they would be further demoralized, and their return to honest social life would become almost impossible for them. He was conscious of the fact that conditions obtaining in prisons of those times only deepened the misery of juvenile prisoners, crowded in small and damp cells (Majka, 2012). So the image of young people who were lost and without means to live on appeared before Markiewicz's eyes; one of young people facing a serious threat, on the edge of the abyss. Improving the life of young people from Galician towns and villages became a real challenge for him; it absorbed him completely. He thought about how to save the lost youths. His pedagogical interests were first of all directed at affecting those young men who he himself called “poor and abandoned”, and who came from the poorest layers of society (Meissner-Łozińska, 2004). The secret, owing to which his pedagogical activity gave such excellent results, consisted in the fact that he, like Saint John Bosco, wanted to form a young man to be an honest citizen, worthy of his native Homeland, and to be a good Christian, fully responsible for his moral and spiritual life (Markiewicz, 1912).

Pedagogical studies and the experience of educational work at the side of Rev. John Bosco gave Bronisław Markiewicz a strong conviction that he should do anything possible to prevent a situation, in which aid to young people threatened with demoralization and social exclusion would become impossible. He tried to reach the lost youths as early as possible, and to direct them to good. Supported by people who understood his educational ideas he started establishing a so-called educational institution, where he gathered homeless young people, educated them, taught them crafts as well as the art of living (Markiewicz, 1911). In his opinion genuine educational work requires active cooperation of young people who through work and “restrained” life, that is life full of moderation, humility and honesty can develop their personal potential and work out a proper attitude to the surrounding world. His relations with his pupils are characteristic here; they are based on mutual trust and family atmosphere in his educational institutions. He was convinced that it was necessary not only to talk about respect and love of young people, but also to let them feel that they are respected and accepted by their

atmosferze panującej w jego zakładach wychowawczych. Wyrażał, bowiem przekonanie, iż jest rzeczą konieczną, aby nie tylko mówić o szacunku i miłości do młodych ludzi, ale żeby oni sami mogli doświadczyć, że są szanowani i akceptowani przez swoich wychowawców (Meissner-Łozińska, 2004). Kierując się, więc swym doświadczeniem pedagogicznym i określonymi potrzebami młodzieży marginalizowanej i społecznie wykluczonej, stworzył swoją oryginalną metodę wychowawczą akcentującą w swej istocie „powściągliwość i pracę”.

Aktualność pedagogii ks. Bronisława Markiewicza

Projekt wychowania Bronisława Markiewicza oparty na powściągliwości i pracy jest wyrazem jego twórczych poszukiwań i nowego podejścia szczególnie do człowieka młodego, któremu, jak twierdził, należało stworzyć odpowiednie warunki do integralnego rozwoju i wychowania (Markiewicz, 1912). Tym, co czyni ks. Markiewicza bliskim współczesnym wychowawcom jest zdecydowane i oryginalne pójście w kierunku pozytywnego oddziaływania wychowawczego. Markiewicz, bowiem, jako człowiek o dużej świadomości społecznej, a jednocześnie niezwykle wrażliwy na potrzeby innych, postanawia na polu wychowania docenić wartość pracy oraz powściągliwości (umiarkowania) w codziennym życiu swoich podopiecznych. Z jego założeń wychowawczych jasno wynika, iż dowartościowanie pracy w wychowaniu, stanowi nowe spojrzenie na wysiłek młodego człowieka, który przecież codziennie podejmuje ogromny trud aktualizacji swego człowieczeństwa i określenia swego miejsca w świecie (Markiewicz, 1912). Długoletnie doświadczenie wychowawcze ugruntowało w nim przekonanie, że owa praca nad sobą domaga się od młodego człowieka pewnej umiejętności w znoszeniu niewygód i trudności życia oraz zachowania pogody ducha i więzi przyjaźni, które są nieodzowne w prowadzeniu skutecznej pracy samowychowawczej (Michułka, 1992). Był również wewnętrznie przekonany, że stosowanie zasady prewencji w wychowaniu przyniesie pożądane owoce, jeśli pierwaj nim wdroży się wychowanków do sumiennego wypełniania swych obowiązków, okaże się im autentyczną życzliwość i zaufanie.

Jedną z oznak świadczących o aktualności pedagogii ks. Bronisława Markiewicza jest formowanie przez niego osobowości młodych ludzi w duchu prewencyjnym i głębokiego poszanowania ich godności i praw, co wymagało od niego modyfikacji w sposób twórczy i nietypowy, jak na ówczesne czasy, zagadnienia karności. Twierdził, że „o ile będzie można należy się obchodzić bez wszelkich kar, w razie zaś koniecznej potrzeby należy pamiętać (...), że dla wychowanków to jest kara, co chcemy ażeby nią było. Przekonaliśmy się nieraz, że jedno spojrzenie surowe na tego, który się w czymś zapomniał sprawia większy skutek, aniżeli wymierzenie mu policz-

teachers (Meissner-Łozińska, 2004). Guided by his pedagogical experience and by the definite needs of marginalized and socially excluded young people he created his original educational method that in its essence stressed “self-restraint and work”.

Topicality of Rev. Bronisław Markiewicz's pedagogy

Bronisław Markiewicz's education project based on self-restraint and work is an expression of his creative search and a new approach, especially to young people for whom, as he claimed, proper conditions have to be created for their integral development and education (Markiewicz, 1912). What Rev. Markiewicz make close to contemporary educators is his determined and original way towards exerting positive educational influence. As a man of great social awareness, and at the same time sensitive to other people's needs Markiewicz decides to appreciate in the field of education the value of work and self-restraint (moderation) in his pupils' everyday life. From his assumptions made about education it shows that appreciating work in education is a new view at the effort of a young people who every day undertake the great work of actualizing their humanity and defining their place in the world (Markiewicz, 1912). Many years' educational experience consolidated his conviction that work on himself requires a young man to show some skills of putting up with inconveniences and hardships of life as well as maintaining serenity and bonds of friendship that are indispensable in conducting effective work on self-education (Michułka, 1992). He was also deeply convinced that using the principle of prevention in education would bring the expected fruit if before pupils are accustomed to performing their duties diligently they are offered genuine benevolence and trust.

One of the signs proving that the pedagogy of Rev. Bronisław Markiewicz is shaping the personality of young people in a preventive spirit and deep respect for their dignity and rights, which required him to modify in a creative and untypical for those times, modification of the issue of discipline. He argued that “as long as it is possible to do without any penalties, and if necessary, it should be remembered (...) that for the charges it is a penalty, what we want it to be. We have seen more than once that one stern look at the one who has forgotten in something has a greater effect than giving him the cheek “(Markiewicz, 2012, p. 304).

Following that thought he substituted restrictions with “freedom” that for young people formed proper space “to express themselves”.

ka" (Markiewicz, 2012, s. 304). Postępując w tym duchu zastąpił on ograniczenia przez „wolność”, która stwarzała młodzieży odpowiednią przestrzeń do „wyrażenia siebie”. Gdy dawniej zmuszano do rezygnacji z zabawy, rozrywki, humoru to on właśnie te czynniki zalecał jako potrzebne do utrzymania karność. Uznawał on wartość i potrzebę „dyscypliny”, której istota wyrażała się w szacunku dla wychowanka oraz uznawaniu jego praw i obowiązków. Istotne jest, zatem dla współczesnych pedagogów przekonanie Markiewicza, iż rygorizm zewnętrzny zabija wewnętrzną swobodę, optymizm i radość młodego człowieka. Jedynie rozumna wolność oraz rozwój naturalnych skłonności młodzieży, takich jak: optymizm, ufność itp., służyły, w jego przekonaniu, w pozyskaniu uwagi młodego człowieka w sprawach dotyczących utrzymania karność (Meissner-Łozińska, 2004). Podobnie jak inni wybitni polscy pedagodzy tamtego czasu (Józef Czesław Babicki, Kazimierz Jeżewski, Janusz Korczak), Markiewicz mocno sprzeciwiał się wychowaniu, które charakteryzował dystans, sztywność oraz rygorystyczna postawa wychowawcy względem wychowanków, w jego przekonaniu wielce utrudniająca czy nawet wręcz uniemożliwiająca wzajemne przyjazne kontakty (Markiewicz, 1912). To, co ciągle aktualne w pedagogii Markiewicza to troska o wzajemne relacje wychowawca – wychowanek, które oparte zostały na „duchu rodzinnym”, dla którego istotnymi wartościami są między innymi braterskość, życzliwość, zaufanie i dialog. Wychowawca powinien, zatem podzielać zainteresowania młodzieży, ale w taki sposób, by nauczyła się ona działać z wolnego wyboru zgodnie z przyjętymi wartościami oraz szlachetnie i z miłością.

Patrząc z perspektywy czasu na działalność wychowawczą ks. Bronisława Markiewicza można w niej wyraźnie dostrzec przezwycięzenie ówczesnych tendencji paternalistycznych, w których dystans pedagogiczny niejednokrotnie oddzielał wychowawców od wychowanków. O trwałej wartości wychowania opartego na powściągliwości i pracy świadczy między innymi to, iż przyczynia się ono do budowania jedności i solidarności w relacjach interpersonalnych z młodzieżą, które stanowią zarówno dla wychowanków jak i wychowawców osobiste ubogacenie i inspirację do twórczej pracy nad rozwojem swoich ludzkich możliwości (Chávez Villanueva, 2013). Taki styl wychowania sprawia, że wychowawca może stać się dla młodzieży znaczącym autorytetem. Jeśli bowiem wychowawcy „sami są na wysokim poziomie rozwoju jednostkowego, a ich osobowości są dobrze uporządkowane, to przeciwieństwo między wychowaniem autorytarnym a doskonale swobodnym, w stylu *laissez-faire* można by powiedzieć, zupełnie znika. Dziecko skwapliwie będzie poddawać się sugestiom osoby, która jest autorytetem, z drugiej strony zbuntuje się przeciw naciskowi lub zakazom człowieka, który własnym zachowaniem dowodzi, iż nie zdołał się nigdy na wysiłek, jakiego teraz wymaga od

If in the past youths were forced to give up fun, entertainment, humor – he recommended exactly these factors as ones that are necessary to maintain discipline. He recognized the value and need of discipline whose essence was expressed in respect for the pupil and in recognizing his rights and duties. It is important for contemporary educators what Markiewicz said that outer rigor stifles the inner spontaneity, optimism and joy in a young man. Only reasonable freedom and developing young people's natural tendencies, such as: optimism, trust etc., served, in his opinion, drawing their attention to matters connected with maintaining discipline (Meissner-Łozińska, 2004). Like other outstanding Polish pedagogues of that time (J. Cz. Babicki, K. Jeżewski, J. Korczak), Markiewicz strongly opposed the kind of education that was characterized by the teacher keeping distance, rigidity and rigorous attitude towards his pupils; in Markiewicz's opinion such an attitude hampered, or indeed rendered impossible mutual friendly relations (Markiewicz, 1912). What is still relevant in Markiewicz's pedagogy is the care for mutual relations between the educator and the pupil, which were based on the „family spirit”, for which, among others, brotherhood, kindness, trust and dialog were significant values. Hence the teacher should share young people's interests, but in such a way that would make the youths learn to act on their free will, according to the accepted values as well as in a noble way and with love.

Looking at Rev. Bronisław Markiewicz's educational work from perspective of time one may clearly notice in it overcoming the paternalistic tendencies of that time, in which the pedagogical distance often separated teachers from their pupils. The lasting value of education based on restraint and work is demonstrated, among other things, by the fact that it contributes to building unity and solidarity in interpersonal relations with young people that both for pupils and teachers are personal enrichment and inspiration for creative work on developing their human possibilities (Chávez Villanueva, 2013). Owing to such a style of education a teacher could become a significant authority for young people, for it may be said that if teachers “are on a high level of individual development themselves, and their personalities are well ordered, the opposition between authoritarian on the one hand, and perfectly free education on the other, in the *laissez-faire* style vanishes completely. A child will eagerly submit to the suggestions offered by a person who is an authority, and on the other hand, will rebel against pressure or a prohibition imposed by someone who with his own behavior proves that he has never made an effort he demands from the child who, after all, is just developing” (From, 2000, p. 84-85). This is confirmed by the fact that it is teachers' actual attitudes and personality traits that contribute to strengthening or weakening the “strength” of educational impact on the pupil, in

rozwijającego się dopiero dziecka” (Fromm, 2000), s. 84-85). Potwierdza to fakt, iż to konkretne postawy i cechy osobowe wychowawców, przyczyniają się do wzmocnienia bądź osłabienia „siły” wychowawczego oddziaływania na wychowanka, decydując tym samym czy istotne wartości zostaną przekazane i zinterioryzowane przez młode pokolenie. Idąc tym tropem, najgłębszego sensu pracy pedagoga Markiewicz dopatrywał się w jego postawie odpowiedzialności za wychowanków, którzy zostali powierzani jego pieczy i którym ma on obowiązek wskazywać właściwą drogę formacji religijno-moralnej i społecznej (Markiewicz, 1912). Wychowawca jako jeden z pierwszych życiowych przewodników młodego człowieka musi stać się dla niego mistrzem uczącym sztuki życia i wyjaśniającym sens ludzkiej egzystencji. W zakładach wychowawczych ks. Markiewicza dbano, zatem aby jak najlepiej przygotować podopiecznych do odpowiedzialności za przyszłość swojej Ojczyzny, w której mogliby odnaleźć własne miejsce i wieść w niej godne i szczęśliwe życie (Niewęglowski, 2011). Markiewicz był przekonany, iż sztuki życia dobrego, godnego i wartościowego wychowawcy mogą najskuteczniej nauczyć swoich podopiecznych jedynie przykładem własnego życia. Stąd towarzyszenie wychowankowi na drodze osobowego rozwoju powinno zakładać umiejętność budowania przez pedagoga międzyosobowych więzi i wewnętrznej siły grupy wychowawczej opartej na wzajemnym szacunku, zaufaniu i dialogu. Markiewicz czynił to poprzez ojcowską obecność wśród wychowanków, akceptację ich indywidualności oraz utwierdzanie ich na drodze poszukiwania prawdy, czyli wyrabiania u młodych ludzi zdolności krytycznego i samodzielnego dochodzenia do prawdy. W tym rozumieniu wychowawca staje się rzecznikiem godności młodego człowieka, jego prawa do szacunku i ochrony przed wykorzystywaniem i przemocą (Wrońska, 2003).

Jednym z zadań wychowania jest wprowadzanie wychowanka w świat wartości oraz w pewien sposób wyrabianie u niego umiejętności krytycznego myślenia (Chudy, 2007). Dla ks. Markiewicza oznaczało to potrzebę zwrócenia się ku takiemu wychowaniu, którego podstawę stanowiła szeroko pojęta praca oraz powściągliwość, nawiązujące w swej istocie do chrześcijańskiej cnoty roztropności. Nakazywała ona w działalności wychowawczej z jednej strony zabezpieczać i przestrzegać wychowanka przed narażeniem się na różnego rodzaju niebezpieczeństwa, z drugiej zaś wyzwalać w nim twórczą energię, mobilizować do wysiłku, doskonalenia siebie i otaczającego go świata (Chávez Villanueva, 2013). Pedagogia B. Markiewicza, mimo upływu czasu, aprobejuje, zatem, to wszystko, co pozytywnego niesie ze sobą postęp cywilizacyjny, mający jednak swój głęboki związek z wartościami i tradycją chrześcijańską. Oryginalność zamyśłu wychowawczego ks. Markiewicza wyraża się w sposobie wykorzystania wartości tradycyjnych

this way determining whether significant values will be transmitted and interiorized by the young generation. Following this trail of the deepest meaning of the teacher's work Markiewicz looked in his attitude for responsibility for pupils who had been given to his care and to whom he had to point the proper way of religious-moral and social formation (Markiewicz, 1912). The teacher, as one of a young man's first guides to life, has to be for him a master who will teach him the art of life and explain the meaning of human existence. Rev. Markiewicz's educational institutions cared for a possibly best preparation of their pupils' attitude of responsibility for the future of their Homeland, in which they could find their place and live a dignified and happy life (Niewęglowski, 2011). Markiewicz was convinced that teachers can only teach the art of good, dignified and worthy life by giving the example of their own lives. Hence accompanying the pupil on the way of his personal development should assume the skills of building interpersonal bonds and inner strength of the educational group based on mutual respect, trust and dialog. Markiewicz did this via his fatherly presence amid his pupils, via accepting their individual personalities and consolidating their position on the way of searching for the truth, that is through working out in them the ability to critically and autonomously reach the truth. In this meaning the teacher becomes a spokesman of a young man's dignity, his right to be respected and protected against being used and against violence (Wrońska, 2003).

One of the tasks of education is to introduce the pupil into the world of values and in a way to work out in him the skill of thinking critically (Chudy, 2007). For Rev. Markiewicz this meant the need to turn to such education that was based on the broadly understood work and self-restraint, referring in their essence to the Christian virtue of prudence that orders one in his educational work on the one hand to secure and warn the pupil against being exposed to all kinds of threats, and on the other to release his creative energy, to mobilize him to make efforts, to perfect himself and the surrounding world (Chávez Villanueva, 2013). B. Markiewicz's pedagogy, despite the passage of time, therefore approves of all positive things brought by the progress of civilization that has, however, close connections with Christian values and tradition. The original character of Rev. Markiewicz's idea of education is expressed in the way traditional values (*self-restraint and work*) are used according to his own style. His pedagogy had a preventive character and was a coherent compound of vitally bound and transmitted values designed to aid a young man, to open him to the message of the Gospel and to consolidate his social relations (Niewęglowski, 2011). An educational offer with such assumptions may also nowadays efficiently prepare the young generation so that they could usefully and persistently work for the

(*powściągliwość i praca*) według własnego stylu. Jego pedagogia miała charakter przewencyjny i stanowiła spójny związek życiowo połączonych i przekazywanych wartości, zmierzających do pomocy młodemu człowiekowi, otwarcia go na orędzie ewangeliczne i umocnienia jego relacji społecznych (Niewęglowski, 2011). Propozycja wychowawcza o takich założeniach może i dziś skutecznie przygotować młode pokolenie, aby umiało pożytecznie i wytrwale pracować na rzecz własnego rozwoju i dla dobra swojej Ojczyzny.

Nakreślenie społecznego wymiaru wychowania, które odnajdujemy w pedagogii ks. Markiewicza powinno znaleźć o wiele szersze odzwierciedlenie we współczesnej edukacji, poprzez tworzenie przestrzeni dla społecznego zaangażowania młodego pokolenia (Kwieciński, 1992). Zakłada to głęboką refleksję nad osobą, życiem i działalnością pedagogiczną ks. Bronisława Markiewicza oraz wspólnot wychowawczych i zakonnych, które powstały z jego inicjatywy (Krawiec, 2004). Koncepcja jego wychowawczej troski o dzieci i młodzież społecznie zaniedbaną nie straciła swej aktualności. Czas pozytywnie zwerifikował jego działalność wychowawczą. Istota jego myśli pedagogicznej pozostaje niezmienna jako trwała wartość, która może określać nowe propozycje wychowania młodzieży. W jego pedagogii możemy, bowiem odnaleźć inspirację w rozwiązywaniu współczesnym problemom i oczekiwaniom młodzieży (Chavez Villanueva, 2008). W tym kontekście należy przyjąć, iż zamysł wychowawczy ks. Markiewicza może stanowić inspirację dla współczesnych pedagogów, poszukujących nowatorskich sposobów docierania do dzieci i młodzieży. Nieodzownym warunkiem jest tu jednak wrażliwość na potrzeby i problemy współczesnego świata młodzieżowego, połączona z kompetencją i umiejętnością w ich analizowaniu i rozwiązywaniu. Troska, bowiem o integralne wychowanie młodzieży leży w interesie każdego społeczeństwa. Problem ten tym bardziej staje się aktualny dzisiaj, kiedy coraz bardziej upowszechnia się wśród młodego pokolenia tzw. konsumpcyjny wzorzec życia (Łuczak, 1981). Koncentracja uwagi wyłącznie na „materialnej” stronie życia często oznacza dla młodych ubóstwo życia duchowego, ciasnotę horyzontów, wrażenie pustki i jałowości codziennej egzystencji.

Pedagodzy, którzy mieli okazję zetknąć się z wychowawczym charyzmatem ks. Markiewicza dobrze rozumieją jego ogromną troskę o duchową formację młodych ludzi. Zaniedbanie tej formacji sprawia często, że młodzi tworzą swoją kulturę (subkulturę) ze swoimi specyficznymi wartościami, mają swój język i wiarę, swoją własną wizję świata, niekiedy nacechowaną indyferentyzmem, materializmem i hedonizmem (Cekiera, 1991). Szansę na zbudowanie zażyłych relacji z młodymi w przekonaniu Markiewicza ma tylko wychowawca otwarty i wrażliwy, pełen sympatii i poświęcenia dla młodego człowieka – jednym słowem, pedagog, który aktywnie uczestniczy w życiu młodzieży. Tylko taki pedagog może wskazać

sake of their own development and for the good of their Homeland.

Sketching the social dimension that we find in Rev. Markiewicz's pedagogy should be reflected more strongly in modern education by creating space for the young generation's social commitment (Kwieciński, 1992). This assumes a deep reflection on Rev. Markiewicz's person, life and pedagogical work as well as on the educational and religious communities that were established on his initiative (Krawiec, 2004). The conception of his educational care of socially neglected children and young people has not lost its topicality. Time has positively verified both his educational work and his followers. The essence of his pedagogical thought remains unchanged as a lasting value that may define new offers that concern educating the young. In his pedagogy we can find inspiration in meeting contemporary problems and expectations of young people. (Chavez Villanueva, 2008). In this context it should be accepted that Rev. Markiewicz's idea of education may be an inspiration for modern pedagogues searching for innovative ways of reaching children and young people. However, an indispensable condition here is sensitivity to the needs and problems of the modern world of young people connected with competence and the ability to analyze, solve and satisfy them. Care for integral education of young people is in the interest of every society. This problem becomes even more topical today, when the so-called consumerist lifestyle is becoming ever more popular (Łuczak, 1981). Focusing on the "material" side of life only, for young people often means poor spiritual life, narrow horizons, a sense of void and pointlessness of everyday existence.

Teachers who had an opportunity of encountering Rev. Markiewicz's educational charisma understand well his deep concern over spiritual formation of young people. Neglecting this formation often results in young people forming their own culture (subculture) with its special values; they have their own language and faith, their own vision of the world, sometimes characterized by indifferentism, materialism and hedonism (Cekiera, 1991). In Markiewicz's opinion only an open and sensitive teacher, one full of liking of and devotion to a young man has an opportunity to build intimate relations with the young – in one word, it has to be a teacher who actively participates in young people's life. Only such a teacher may point to the proper direction in a young man's life, because he puts more stress on common search for the truth with the young than on using readymade recipes. In Rev. Markiewicz's pedagogy this meant allowing the pupil a lot of freedom, and at the same time watching him in order to be able to come to his aid should the need arise. Markiewicz was convinced that a teacher who is really devoted to his pupils can indeed intuitively discover that deep in their hearts they have germs of good, that they love life, that they have the spirit

młodemu człowiekowi właściwy kierunek w życiu, gdyż bardziej kładzie on nacisk na wspólne poszukiwanie prawdy z młodymi niż na stosowanie gotowych recept. W pedagogii ks. Markiewicza oznaczało to pozostawienie wychowankowi dużego marginesu swobody, przy jednoczesnym czuwaniu nad nim, by w razie potrzeby przyjąć mu z pomocą. Markiewicz był przekonany, iż pedagog szczerze oddany sprawie swych podopiecznych, potrafi wprost intuicyjnie odkryć, że noszą oni głęboko ukryte w swoich sercach zarodki dobra, kochają życie, są solidarni, mają poczucie wspólnoty i umieją się organizować (Meissner-Łozińska, 2004). Jeśli jednak młody człowiek nie spotka w swoim najbliższym otoczeniu osób, które mogłyby stanowić dla niego wzór wychowawczy i socjalizacyjny, w przyszłości nie będzie mu łatwo w sposób właściwy przystosować się do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie (Więckiewicz, 2011).

Oryginalność, zatem pedagogii ks. Markiewicza wyraża się przede wszystkim w umiejętnym sposobie nakierowania młodego człowieka na świat wartości, w którym prawda, dobro i piękno wywierają przemożny wpływ na serca i umysły dzieci i młodzieży. Pedagogia ks. Markiewicza stanowi, bowiem spójny związek przekazywanych i życiowo połączonych wartości, zmierzających do promocji człowieka, otwarcia go na orędzie ewangeliczne i na pełne uczestnictwo w życiu społecznym i religijnym. Wychowanie dojrzałego i w pełni odpowiedzialnego człowieka stanowiło dla ks. Bronisława Markiewicza podstawową sprawę w dziedzinie odrodzenia społecznego i moralnego polskiego społeczeństwa. Stąd też jego działalność wychowawcza zmierzała za przykładem ks. Jana Bosko ku formacji uczciwych obywateli i dobrych chrześcijan. Człowiek młody, bowiem po ludzku i chrześcijańsku dobrze uformowany, był według niego najbardziej predysponowany do podjęcia społeczno-moralnej odnowy polskiego społeczeństwa w każdym czasie.

Zakończenie

Działania wychowawcze i edukacyjne jakie dla dobra młodzieży marginalizowanej i wykluczonej społecznie podejmował w swym życiu ks. Bronisław Markiewicz przez całe dziesięciolecie znajdowały swój żywy odzew w umysłach i sercach pedagogów i ludzi nauki. Nakreślone przez niego założenia wychowawcze i edukacyjne współcześnie również otwierają ludzkie umysły na złożone problemy i potrzeby młodego pokolenia i niosą nadzieję, że integralne wychowanie młodzieży jest w stanie zachować w niej tę wewnętrzną wrażliwość na dobro, prawdę i piękno. Dokonując refleksji nad wychowaniem dzieci i młodzieży w zamyśle ks. Markiewicza w kontekście współczesnych wyzwań edukacyjnych należy podkreślić, iż jego propozycja wychowawcza oparta na powściągliwości i pracy, okazuje się zaskakująco aktualna. I dziś przyczynić się może do skutecznej formacji społecznej mło-

of solidarity, a sense of community and that they can organize themselves (Meissner-Łozińska, 2004). However, if a young man does not meet in his closest circle people who could be educational and socialization models for him, in the future it will be hard for him to properly adjust to function in the society in the right way (Więckiewicz, 2011).

An original character of Rev. Markiewicz's pedagogy is then expressed in a skillful way of directing a young man to the world of values, in which the truth, good and beauty have an overwhelming influence on children's and young people's hearts and minds. This is so because Rev. Markiewicz's pedagogy is a coherent compound of transmitted and vitally bound values aiming at promoting man, opening him to the Gospel message and to full participation in social and religious life. Educating a mature and fully responsible man was for Rev. Bronisław Markiewicz the fundamental issue in the field of social and moral rebirth of the Polish society. Hence his educational work was directed, after the example of Rev. John Bosco, at forming honest citizens and good Christians, because a young man, well formed as a human being and a Christian, in his opinion had best predispositions for undertaking social-moral revival of the Polish society in every time.

Summary

Educational work undertaken for tens of years by Rev. Bronisław Markiewicz as community service for the good of marginalized and excluded young people drew an enthusiastic response from the minds and hearts of pedagogues and academics. The educational assumptions that he sketched also nowadays open human minds to young people's complex problems and needs, and they bring the hope that integral education of the young generation is able to keep in them the inner sensibility to good, truth and beauty. When reflecting on the education of children and young people according to Rev. Markiewicz's ideas, in the context of modern educational challenges it should be stressed that his educational offer based on self-restraint and work proves to be surprisingly topical. Even today it may contribute to the social forming of the young generation and to opening it to the light of the Gospel

dego pokolenia i otwarcia go na światło Ewangelii oraz obudzić w nim twórczy zapał do pracy samowychowawczej. Myśl pedagogiczna Markiewicza usytuowana w kontekście działalności wychowawczej i edukacyjnej z pewnością może być postrzegana, jako wypadkowa dwóch mądrości, tej ludzkiej i tej nadprzyrodzonej, których inspirująca siła spaja całe środowisko wychowawcze w służbie dla dobra dziecka.

Propozycja wychowawcza ks. Markiewicza dla współczesnych wychowawców oznacza „realizację życia wspólnie z młodymi”, czyli takie zanurzenie się w ich problemy i potrzeby, aby niejako „żyć ich życiem”, z tą pewnością jutra, jaką daje ewangeliczna nadzieja i miłość. W tym tkwi istota pedagogii ks. Markiewicza przez niego przeżytej i proponowanej współczesnym wychowawcom; jest to pedagogia, która buduje na głębokiej jedności między naturą, a „łaską”. W tym ujawnia się swoistość propozycji wychowawczej i styl działania ks. Markiewicza, który zachęca i zaprasza młodych do posiadania życia w całej pełni.

as well as to waking in them creative enthusiasm for self-educating work. Markiewicz's pedagogical thought situated in the context of educational work may certainly be perceived as the resultant of two wisdoms, the human one and the supernatural one, whose inspiring power integrates the whole educational circle in its service for the child's good.

Rev. Markiewicz's educational offer for modern teachers means "living the life together with the young", that is such immersion in their problems and needs that makes one "live with their life", with this certainty of tomorrow that is given by the evangelical hope and love. It is here that lies the essence of Rev. Markiewicz's pedagogy that he experienced and offered to modern teachers; it is pedagogy that starts from the deep unity of nature and "grace". Coherence of Rev. Markiewicz's educational offer and his style of work is revealed here; he encourages and invites the young to enjoy the fullness of life.

Literatura/ References:

1. Adamski, F. (1999). *Znaczenie wychowania w rodzinie dla rozwoju osobowego dziecka*. W: I. Kraińska-Rogala (red.), *Rodzina wspólnotą miłości* (7-11). Kraków: Wydawnictwo WAM.
2. Cekiera, Cz. (1991). *Współczesne zagrożenia młodzieży i formy psychoprofilaktyki*. W: E. Szczotoka, A. Liszkowska (red.), *Ewangelizacja młodzieży. Program duszpasterski na rok 1991/92*. (136-143). Katowice: Wydawnictwo Diecezjalne.
3. Chavez Villanueva, P. (2008). *Wychowujemy z sercem księdza Bosko*. Kraków: Poligrafia Salezjańska.
4. Chávez Villanueva, P. (2013). *Wzorem Księdza Bosko – wychowawcy ofiarujemy młodzieży Ewangelię radości stosując pedagogię dobrości*. Kraków: Poligrafia Salezjańska.
5. Chudy, W. (2007). *Społeczeństwo zakłamanie*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
6. Czeredrecka, B. (1988). *Potrzeby psychiczne sierot społecznych*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
7. Daszykowska, J. (2010). *Style życia współczesnego człowieka*. W: J. Daszykowska, M. Rewera (red.), *Przemiany wartości i stylów życia w ponowoczesności* (163-177). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
8. Dominian, J. (1988). *Autorytet. Chrześcijańska interpretacja psychologicznej ewolucji pojęcia autorytetu – władzy*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
9. Fromm, E. (2000). *Mieć czy być?*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.
10. Gizowski, M. (2013). *Współczesna myśl filozoficzno-pedagogiczna. W aspekcie wyzwań edukacyjnych. Koncepcje-Nurty-Problemy*. Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej.
11. Gizowski, M., Knyżewski, K. (2017). *Wybrane zagrożenia stanu bezpieczeństwa współczesnej pedagogiki i edukacji*. Gdynia: Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni.
12. Kiereś, B. (2015). *U podstaw pedagogiki personalistycznej. Filozoficzny kontekst sporu o wychowanie*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
13. Krawiec, J. (2004). *Powstanie Towarzystwa św. Franciszka Salezego oraz jego organizacja i działalność na ziemiach polskich*. Kraków: Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego.
14. Kwieciński, Z. (1992). *Socjologia edukacji*. Toruń: Wydawnictwo Edytor.
15. Lalak, D., Pilch, T. (1999). *Środowisko*. W: D. Lalak, T. Pilch (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej* (297-299). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
16. Łacki, S. (2019). *Bł. Bronisław Markiewicz (1842-1912)*, <https://adonai.pl/swieci/?id=82>
17. Łuczak, H. (1981). Daj mi duszę. *Biuletyn Salezjański Nostra*, nr 1, s. 10-16.
18. Łuczyński, A. (2018). *Młodzież zagrożona wykluczeniem. Prewencyjny potencjał pedagogii ks. Jana Bosko*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
19. Łuczyński, A. (2010). *Autorytet rodziców a styl i jakość życia współczesnej rodziny*. W: *Przemiany wartości i stylów życia w ponowoczesności* (143-160). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
20. Maj, A. (2016). *Wychowanie*. W: K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej* (1368-1380). Radom: Państwowe Wydawnictwo Encyklopedyczne.

21. Majka, R. (2012). Materiały Karola Górskiego dotyczące bł. Bronisława Markiewicza i wychowanków w zasobie Archiwum Generalnego Zgromadzenia Świętego Michała Archanioła w Markach. *Archiwa – Kancelarie – Zbiory*, nr 3, s. 201-214.
22. Marek, Z. (2012). *Wychowanie religijno-moralne*. W: A. Rynio, K. Braun, A. Lendzion, D. Opozda (red.), *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania* (21-38). Lublin: Wydawnictwo KUL.
23. Markiewicz, B. (1911). Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej. T. 1. Miejsce Piastowe: Nakładem Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”.
24. Markiewicz, B. (1912). Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej oraz wskazówki do rozwiązania kwestii socjalnej. T. 2. Miejsce Piastowe: Nakładem Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”.
25. Meissner-Łozińska, J. (2004). *Markiewicz Bronisław Bonawentura*. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 3. (79-80). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
26. Melosik, Z. (2007). *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
27. Michułka, W. (1992). *Ksiądz Bronisław Markiewicz*. Marki-Struga-Miejsce Piastowe: Wydawnictwo „Michalineum”.
28. Misiak, W. (1999). *Proces społeczny*. W: D. Lalak, T. Pilch (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej* (211-212). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
29. Nagórny, J. (2008). *Problemy moralne współczesnej rodziny polskiej*. W: K. Jeżyna, T. Zadykowicz (red.), *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej. Przesłanie moralne Kościoła* (87-116). Lublin: Wydawnictwo KUL.
30. Niewęglowski, J. (2011). *Wychowawczo-społeczna działalność salezjanów w Polsce w latach 1898-1989*. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego.
31. Olbrycht, K. (2007). Aksjologia szkoły katolickiej. *ETHOS*, nr 75, s. 91-98.
32. Rewera, M. (2010). *Fragmentaryzacja i autonomia autorytetu*. W: J. Daszykowska, M. Rewera (red.), *Przemiany wartości i stylów życia w ponowoczesności* (114-133). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
33. Spałek, A. (2005). *Wybrane zagadnienia życia współczesnej młodzieży w aspekcie właściwej hierarchii wartości*. W: W. Furmanek (red.), *Wartości w pedagogice* (360-372). Rzeszów-Warszawa: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu.
34. Very, A. (1988). *Wychowanie w rodzinie*. W: M. Debesse, G. Mialaret (red.), *Rozprawy o wychowaniu*. T.1. (107-137). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
35. Więckiewicz, B. (2011). *Eurosieroty - cena emigracji*. W: B. Więckiewicz (red.), *Problemy eurosieroctwa. Wybrane zagadnienia* (17-28). Stalowa Wola: Wydawnictwo. Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL.
36. Wolny, B. (2007). *Edukacja ku wartościom w polskiej szkole a „norma personalistyczna”*. W: A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością* (783-796). Lublin: Wydawnictwo KUL.
37. Wrońska, K. (2003). Kondycja współczesnej rodziny w kontekście przemian (kryzysu) autorytetu. *Rocznik Pedagogiki Rodziny*, t. 6, s. 121-129.